

Průzkum měkkýšů na hradě Lukově po 50 letech

Jiří Novák

Autor věnuje honorář Nadaci Živa

Při studiu malakologické literatury týkající se Kroměřížska a Zlínského kraje jsem narazil v časopise *Ochrana přírody* na článek Vladimíra Hudce s názvem *Zpráva o malakologickém průzkumu státní přírodní rezervace u hradu Lukova a několika dalších lokalit v Hostýnských horách*. Vyšel v r. 1953 s poznámkou autora, že průzkum byl proveden 6.–14. srpna 1953.

Zajímalo mne, jaký vliv za posledních 50 let mělo na měkkýše ve zřícenině hradu a v jeho bezprostředním okolí intenzivní lesní hospodaření. Proto jsem uskutečnil celkem pět malakologických průzkumů. První tři byly 25. 5., 2. 11. a 30. 11. 2003. Protože toho roku bylo velmi suché léto a podmínky byly pro sledování měkkýšů nepříznivé, pokračoval jsem 12. 4. a 15. 5. 2004.

V. Hudec se ve svém článku zmiňuje také o 170 let starém jedlovém a smrkovém lese obklopujícím Lukov, chráněném státní přírodní rezervací. V současné době jsou v katastru obce Lukov (čtverec faunistického mapování 6672) pouze dvě přírodní památky — rybník Bezedník v údolí Lukovského potoka a skalní útvar Králky, vyčnívající ve smíšeném lese asi 150 m pod zříceninou hradu a tvořený soláňským souvrstvím magurského flyše. Současným cílem lesního hospodaření v okolí hradu je upřednostňovat přirozenou skladbu dřevin a zvyšovat stabilitu porostu. Samotná zřícenina je jak v zimních, tak hlavně v letních měsících vyhledávaným turistickým místem se značnou návštěvností. V letech 1983–84 a dále v letech 1987–1992 archeologové na hradě prováděli výzkum a též

se uskutečnily záchranné akce stavebního charakteru v některých jeho partiích. Byl obnoven dřevěný most i vstupní věž, dále některé vnitřní klenby a část vnějšího hradebního opevnění. Drobné stavební úpravy stále probíhají. Hrad je pravidelně navštěvován a v létě se v jeho prostorách pořádají letní dětské tábory. A právě tyto aspekty považuji za zásadně rozdílné při porovnaní malakofauny ve zřícenině hradu Lukov před 50 lety a nyní.

V. Hudec podrobně popisuje jen některé lokality a biotopy, na nichž prováděl průzkum měkkýšů. Především to byly partie v bezprostředním okolí zřícených hradeb a suť, tlející listí a dřevo pod hradbou na západním okraji lesní rezervace, teplejší kamenitá místa s křovinným krytem u pilířů hradního mostu, mechem a netýkavkou porostlé severní hradní zdi a nakonec suchý porost bez stromového krytu kolem a na vyprahlé hradní zdi ve vlastním prostoru hradu. Dále se zmiňuje o sklepeních. Všechny popsané biotopy jsou i nyní snadno dosažitelné a přístupné. Až na výjimku (mostní pilíře) nelze přesně určit, na kterých místech hledal, zaměřil jsem proto svoji pozornost na co nejširší plochu vně i uvnitř zříceniny, abych zachytil úplnou škálu malakocenóz (viz obr.).

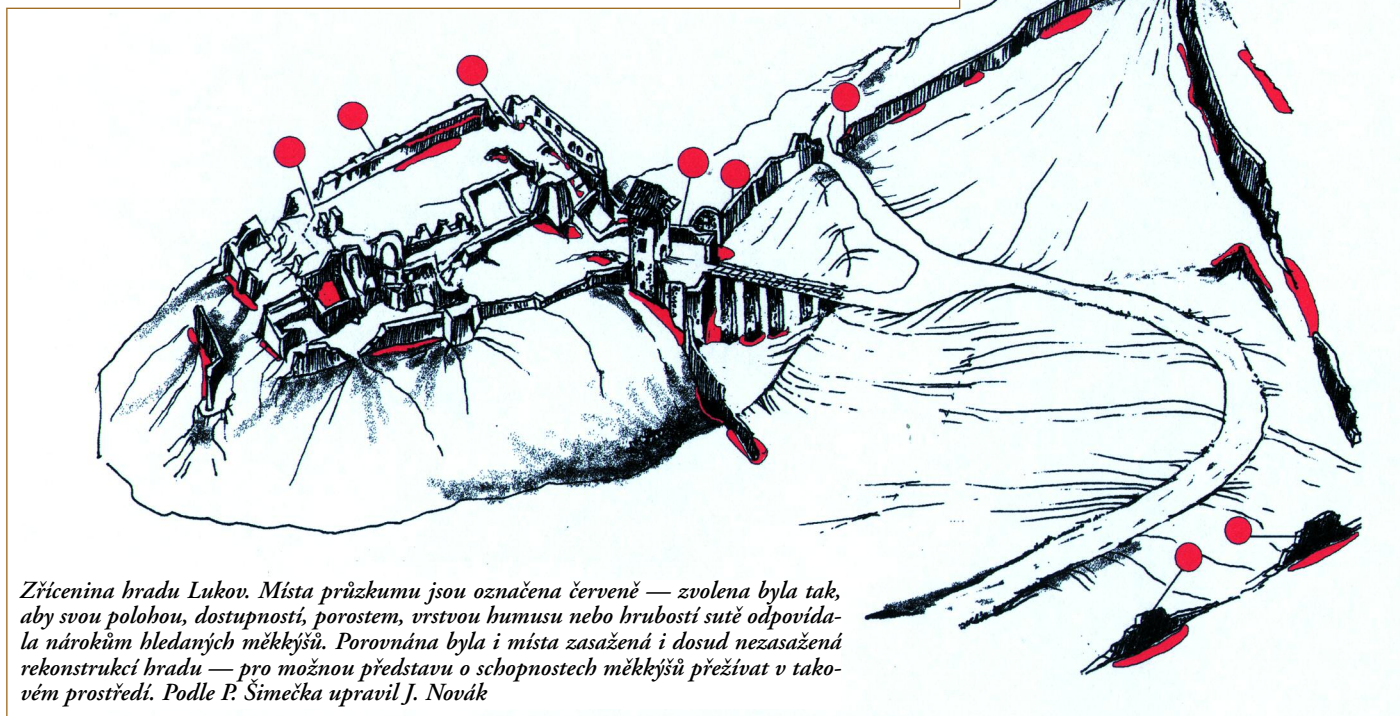
Materiál jsem získával sběrem na povrchu půdy, v drobné suti a v rozhrabaném listí nebo přímo ze spár mezi hradebními kameny a z povrchu stavebně nedotčených hradeb. Velmi důležitou metodou byl odběr smíšeného vzorku hrabanky z jednotlivých lokalit v celkovém množství 5 l. Pro zachy-

Skalnice lepá (Faustina faustina), průměr kotouče ulity 15–20 mm. Na Lukově je hojná, zvláště na vlhčích, zastíněných místech hradního jádra s dostatkem travního a mechového krytu

cení malých druhů měkkýšů to lze považovat za dostatečné. Větší druhy plžů byly určeny a zapsány přímo na místě, přičemž živí jedinci byli vráceni zpět na lokalitu. Vzorky hrabanky jsem doma po usušení a separaci na sítech pod mikroskopem prohlédl a vybral ulity k determinaci. Některé, hlavně ulity mladých jedinců jsem předal k určení M. Horskému.

V. Hudec ze svého průzkumu na Lukově ve zprávě uvedl celkem 26 druhů měkkýšů.

Zřícenina hradu Lukov. Místa průzkumu jsou označena červeně — zvolena byla tak, aby svou polohou, dostupností, porostem, vrstvou humusu nebo hrubostí suti odpovídala nárokům hledaných měkkýšů. Porovnána byla i místa zasažená i dosud nezasažená rekonstrukcí hradu — pro možnou představu o schopnostech měkkýšů přežít v takovém prostředí. Podle P. Šimečka upravil J. Novák

Tab. Srovnání druhového zastoupení měkkýšů ve zřícenině hradu Lukov v katastru obce Lukov (Morava, Zlínský kraj, čtverec faunistického mapování 6672) v r. 1953 podle pozorování V. Hudece a v r. 2004 podle J. Nováka

latinský název	český název	Hudec (1953)	Novák (2004)
<i>Acanthinula aculeata</i>	ostnatka trnitá	-	+
<i>Aegopinella nitens</i>	sítovka blyštivá	+	+
<i>Aegopinella pura</i>	sítovka čistá	+	-
<i>Alinda biplicata</i>	vřetenatka obecná	+	+
<i>Arion circumscriptus</i>	plzák žíhaný	+	+
<i>Balea perversa</i>	hrotice obrácená	+	-
<i>Ceciloides acicula</i>	bezočka šídlovitá	-	+
<i>Cepaea hortensis</i>	páskovka keřová	+	+
<i>Clausilia dubia</i>	závornatka drsná	+	+
<i>Cochlodina orthostoma</i>	vřetenovka rovnoústá	+	-
<i>Discus rotundatus</i>	vrásenka okrouhlá	+	+
<i>Ena montana</i>	hladovka horská	+	+
<i>Ena obscura</i>	hladovka chlumní	+	+
<i>Faustina faustina</i>	skalnice lepá	+	+
<i>Helicigona lapicida</i>	skalnice kýlnatá	+	+
<i>Helix pomatia</i>	hlemýžď zahradní	+	+
<i>Chondrula tridens</i>	trojzubka stepní	-	+
<i>Isognomostoma isognomostomos</i>	zubouška trojzubá	+	+
<i>Laciniaria plicata</i>	mnohozubka evropská	+	+
<i>Limax cinereoniger</i>	slímák popelavý	+	+
<i>Macrogastera plicatula</i>	řasnatka lesní	+	+
<i>Macrogastera tumida</i>	řasnatka nadmutá	+	+
<i>Monachoides incarnatus</i>	vlahovka narudlá	+	+
<i>Oxychilus depressus</i>	skelnatka stlačená	-	+
<i>Oxychilus cellarius</i>	skelnatka drnová	+	+
<i>Oxychilus glaber</i>	skelnatka hladká	+	+
<i>Platyla polita</i>	jehlovka hladká	-	+
<i>Petasia unidentata</i>	chlupatka jednozubá	+	+
<i>Punctum pygmaeum</i>	boděnka malinká	-	+
<i>Pupila muscorum</i>	zrnovka mechová	-	+
<i>Truncatellina cylindrica</i>	drobníčka válcovitá	-	+
<i>Vallonia costata</i>	údolníček žebernatý	-	+
<i>Vallonia pulchella</i>	údolníček drobný	+	+
<i>Vertigo alpestris</i>	vrkoč horský	-	+
<i>Vitrea diaphana</i>	skelníčka průzračná	+	+
<i>Vitrea pellucida</i>	skleněnka průsvitná	+	+

Pouze některé druhy zaznamenal na odlišných stanovištích opakovaně, u některých udal i četnost výskytu (např. hojný, větší množství, několik kusů apod.). Jak známo, počet nálezů na jednotlivých lokalitách se může výrazně lišit s ohledem na roční období a počasí, a proto nejsou v mé práci uvedeny početní stavy jednotlivých druhů, ale pouze jejich zastoupení. Názvosloví jsem v tabulce sjednotil podle současné platného seznamu měkkýšů České republiky (Juříčková, Horská, Beran 2001).

Porovnáme-li druhovou skladbu měkkýšů z obou průzkumů, je na první pohled patrný rozdíl — především u drobných až malých měkkýšů obývajících opad listnatých stromů, mech a hrabanku. Rozdíly v množství druhového zastoupení (Hudec 26 druhů, Novák 33) mezi oběma sledováními neznámá, že by vznikly v průběhu posledních 50 let nárůstem výskytu nových druhů plžů, ale pravděpodobně použitím i některých rozdílných metodik sběru. Hudec uvádí, že se „rozhodl provést první důkladnější průzkum malakozoologických poměrů v Hostýnských horách se zvláštním zřetelem k lukovské rezervaci a ostatním chráněným a zajímavým lokalitám“. Pravděpodobně při sběru měkkýšů uplatnil pouze makroskopické metody a nemohl tudíž zachytit kompletní druhové zastoupení. Však také v závěru své práce píše, že jde o neúplné vykreslení malakozoologických poměrů Hostýnských hor.

Současný nález 33 druhů měkkýšů na hradě Lukově by mohl do jisté míry odpovědět na to, jaký vliv na jejich přežívání měla kromě intenzivního lesního hospodaření turistika, archeologické a stavební záchranné práce v uplynulých 50 letech. Absenci druhů sítovky čisté (*Aegopinella*

1 — Vrásenka okrouhlá (*Discus rotundatus*), průměr kotouče ulity 5,8–7,0 mm. Hojně nálezy v suti pod hradbami i v nejbližším okolí hradu všude tam, kde je dostatek humusu a listového opadu; 2 — Trojzubka stepní (*Chondrula tridens*), délka 9–11 mm. Hojná v prosluněných nízkých, hustých travních porostech v jádru hradu a v blízkosti hradeb přímo osluněných ze západu; 3 — Hladovka horská (*Ena montana*), délka 14–16 mm. Hojná v humusu, listovém opadu i v hrubé suti v hradním jádru i okolí, nalezena byla i na pravidelně kosené louce vzdálené přes 1 km od hradu; 4 — Vřetenovka rovnoústá (*Cochlodina orthostoma*), délka 16–18 mm; 5 — Vřetenatka obecná (*Alinda biplicata*), délka 12–13 mm. Vřetenatka obecná i vřetenovka rovnoústá jsou typickými obyvateli prasklin a spár v hradbách, suti pod hradbami, tlejících trámů, ale i klenby a stěn vstupů do sklepních prostor. Snímky M. Horská

pura), vřetenovky rovnoústé (*Cochlodina orthostoma*) a především hrotice obrácené (*Balea perversa*) přičítám stavebním úpravám ve zřícenině v relativně nedávné době. Hudec tenkrát považoval *C. orthostoma* a *B. perversa* za druhy na lokalitě vzácné. Jejich málo početné populace tedy byly podle mého názoru velmi zranitelné a nemusely zvládnout stres při stavebních pracích i přesto, že opravy nejsou rozsáhlé a probíhají jen pomalu. Domnívám se, že turistický ruch má na biocenózu hradu nepatrný vliv. Nemohu ale posoudit, jak ovlivnilo místní malakocenózu zrušení státní přírodní rezervace, která se, podle V. Hudece, bezprostředně dotýkala hradu.

